

คู่มือการปฏิบัติงาน

การตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด

หน่วยตรวจสอบภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

คำนำ

งานตรวจสอบภายในเป็นเครื่องมือสำคัญของฝ่ายบริหารในการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานภายในส่วนราชการ เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย บทบาทที่สำคัญคือการสนับสนุน ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานในทุกระดับของหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าภายใต้การบริหารความเสี่ยง การควบคุมและการกำกับดูแลที่ดี (Good Governance) ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับส่วนราชการ การบริหารภาครัฐซึ่งมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน โดยให้ความสำคัญกับควมมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความประหยัดของการดำเนินงาน ให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผลงานเพื่อให้เกิดการแข่งขันและพัฒนางานในความรับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถตอบสนองผลสำเร็จจากการทำงานได้อย่างเป็นธรรมมีความโปร่งใส และในหลักการของระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน จะช่วยให้หน่วยงานมีความคล่องตัวในการบริหารงานมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดช่องโหว่ในการใช้งบประมาณอย่างไม่มีประสิทธิภาพได้

การจัดทำคู่มือการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ตรวจสอบภายในใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดของหน่วยรับตรวจ ทราบถึงความสำคัญ วัตถุประสงค์ ขอบเขต การวางแผนการตรวจสอบ รายงานผลการตรวจสอบ และการติดตามรายงานผลการตรวจสอบ การจัดทำคู่มือฉบับนี้ขึ้น เพื่อให้ผู้ตรวจสอบภายในมีความเข้าใจเบื้องต้นในการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด และนำหลักการไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง และเกิดความคุ้มค่าต่องานตรวจสอบภายใน

นางสาวสุธันยา พุทธา

สารบัญ

คำนำ

บทที่ 1

บทนำ

- ความสำคัญ / ความเป็นมา 1
- วัตถุประสงค์ 2
- ขอบเขตของการตรวจสอบภายใน 2

บทที่ 2

หน้าที่ความรับผิดชอบและการบริหารจัดการ

- หน้าที่ความรับผิดชอบ 3
- โครงสร้างขององค์กร 4
- โครงสร้างการบริหารจัดการ 5

บทที่ 3

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

- การตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด 6
- แนวคิดสำคัญของการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด 6
- คุณสมบัติของผู้ตรวจสอบภายในด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนด 6
- การวางแผนการตรวจสอบด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนด 6
- สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เกิดผลในการตรวจสอบ 6
- การรายงานผลการตรวจสอบ 7
- การติดตามผลการตรวจสอบ 7

บรรณานุกรม

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญ/ความเป็นมา

การตรวจสอบภายใน หมายถึง กิจกรรมการให้หลักประกันอย่างเที่ยงธรรมและการให้คำปรึกษาอย่างเป็นอิสระ ซึ่งจัดให้มีขึ้นเพื่อเพิ่มคุณค่าและปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น การตรวจสอบภายในช่วยให้องค์กรบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ ด้วยการประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารความเสี่ยง การควบคุมและการกำกับดูแลอย่างเป็นระบบและเป็นระเบียบ

การตรวจสอบภายในเป็นการให้บริการข้อมูลแก่ฝ่ายบริหาร และเป็นหลักประกันขององค์กรในด้านการประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายในที่เหมาะสม ทั้งในด้านการเงินและการบริหารงาน เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร โดยการเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมการเพิ่มมูลค่าขององค์กร รวมทั้ง การเป็นผู้ให้คำปรึกษากับฝ่ายบริหารในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิผลและดูแลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ซึ่งการตรวจสอบภายในมีส่วนผลักดันความสำเร็จดังกล่าว ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการกำกับดูแลที่ดี และความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ป้องกันการประพฤติมิชอบหรือทุจริต และเป็นการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจนทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์
2. ส่งเสริมให้เกิดการบันทึกบัญชีและรายงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ทำให้องค์กรได้ข้อมูลหรือรายงานตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ และเป็นพื้นฐานของหลักความโปร่งใส และความสามารถตรวจสอบได้
3. ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานขององค์กร เนื่องจากการตรวจสอบภายในเป็นการประเมิน วิเคราะห์ เปรียบเทียบข้อมูลทุกด้านในการปฏิบัติงาน จึงเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ช่วยปรับปรุงระบบงานให้สะดวก รัดกุม ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนและให้เหมาะสมกับสถานการณ์ตลอดเวลาช่วยลดเวลาและค่าใช้จ่าย เป็นสื่อกลางระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในการประสานงานและลดปัญหาความไม่เข้าใจในนโยบาย
4. เป็นมาตรการถ่วงดุลแห่งอำนาจ ส่งเสริมให้เกิดการจัดสรร การใช้ทรัพยากรขององค์กรเป็นไปอย่างเหมาะสมตามลำดับความสำคัญ เพื่อให้ได้ผลงานที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร
5. ให้สัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าของการประพฤติมิชอบหรือการทุจริตในองค์กร ลดโอกาสความร้ายแรงและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเพื่อเพิ่มโอกาสของความสำเร็จของงาน

การตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานต่างๆขององค์กรว่าเป็นไปตามนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องที่กำหนดทั้งจากภายนอกและภายในองค์กร การตรวจสอบประเภทนี้ อาจจะมีการตรวจสอบโดยเฉพาะหรือถือเป็นส่วนหนึ่งของ การตรวจสอบทางการเงิน หรือการตรวจสอบการดำเนินงานก็ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้มั่นใจว่าหน่วยงานได้ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับ และระเบียบคำสั่งของภาครัฐ
2. เพื่อให้มั่นใจว่าหน่วยงานได้ปฏิบัติตามนโยบายและระเบียบวิธีปฏิบัติและหลักการควบคุมภายในขององค์กรที่ประกาศไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
3. เพื่อให้มั่นใจว่าหน่วยงานได้ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ และเงื่อนไขตามสัญญา

ขอบเขตของการตรวจสอบภายใน

1. การสอบทานความถูกต้องและเชื่อถือได้ของการดำเนินงาน
2. การสอบให้เกิดความมั่นใจว่าระบบที่ใช้เป็นไปตามนโยบาย แผน และวิธีปฏิบัติงานที่องค์กรกำหนดไว้
3. การสอบทานวิธีการป้องกันดูแลทรัพย์สินว่าเหมาะสม และพิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สิน
4. การประเมินการใช้ทรัพยากรว่าเป็นไปโดยความประหยัดและมีประสิทธิภาพ
5. การสอบทานการปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ว่าได้ผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมถึงความคืบหน้าตามแผนงานที่กำหนดไว้
6. การสอบทานและประเมินผลความเหมาะสมและความเพียงพอของระบบการควบคุมภายในขององค์กร

บทที่ 2

หน้าที่ความรับผิดชอบและการบริหารจัดการ

หน้าที่ความรับผิดชอบ

งานตรวจสอบภายในเป็นลักษณะงานสนับสนุน ผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่งานตรวจสอบ จึงไม่ควรมีอำนาจสั่งการหรือมีอำนาจบริหารงานในสายงานที่ตรวจสอบ และต้องมีความเป็นอิสระใน กิจกรรมที่ตนตรวจสอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างอิสระทั้งในการปฏิบัติงานและทัศนคติของ ผู้ตรวจสอบ ความเป็นอิสระมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่

1. สถานภาพในองค์กรของผู้ตรวจสอบภายใน และความสนับสนุนที่ผู้ตรวจสอบภายในได้รับจากฝ่ายบริหาร นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ส่งผลกระทบต่อระดับคุณภาพ และคุณค่าของบริการที่ ผู้ตรวจสอบภายในจะให้แก่ฝ่ายบริหาร ผู้ตรวจสอบภายในควรขึ้นตรงต่อผู้บริหารสูงสุด เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ในขอบเขตที่กว้าง และเพื่อให้ข้อตรวจพบ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จะได้รับการพิจารณาสั่งการให้บังเกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงพอการกำหนดสายการบังคับบัญชาให้ขึ้นตรงต่อผู้บริหารสูงสุด จะทำให้ผู้ตรวจสอบภายในมี อิสระในการตรวจสอบ และทำให้สามารถเข้าถึงเอกสาร หลักฐาน และทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่ต้องได้รับการตรวจสอบ

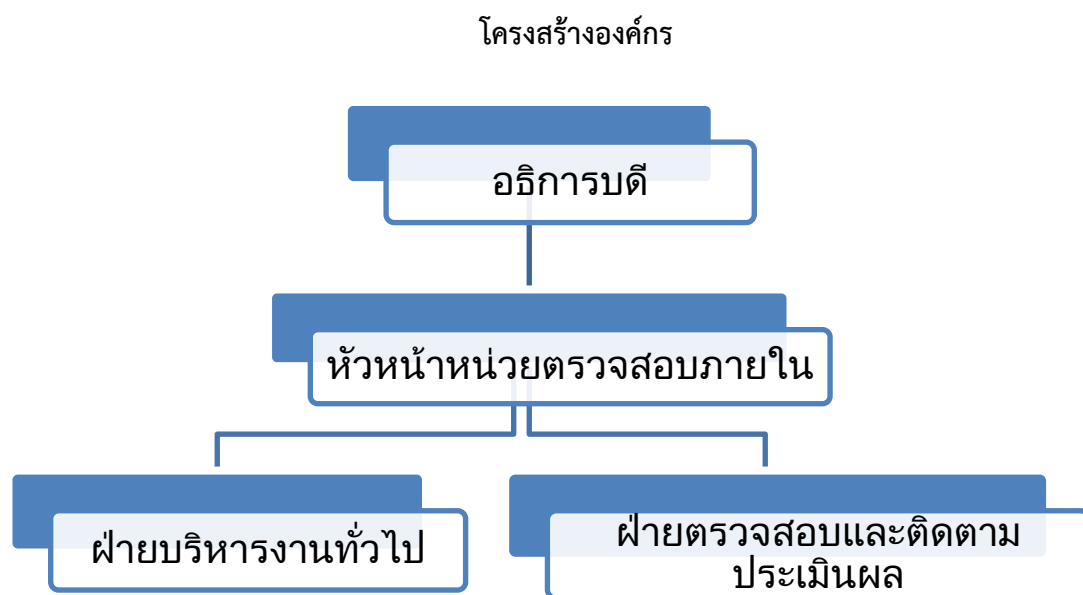
2. ผู้ตรวจสอบภายในไม่ควรเข้าไปมีส่วนได้เสีย หรือส่วนร่วมในการปฏิบัติงานขององค์กร ในกิจกรรมที่ผู้ตรวจสอบภายในต้องตรวจสอบหรือประเมินผล ผู้ตรวจสอบภายในต้องมีความเป็นอิสระทั้งในการปฏิบัติงานและการเสนอความเห็นในการตรวจสอบ ดังนั้น จึงสมควรเป็นกรรมการในคณะกรรมการใด ๆ ขององค์กรหรือหน่วยงานในสังกัดอันมีผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานและการเสนอความเห็น

งานตรวจสอบภายในเป็นลักษณะงานสนับสนุน ผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่งานตรวจสอบ จึงไม่ควรมีอำนาจสั่งการหรือมีอำนาจบริหารงานในสายงานที่ตรวจสอบ และต้องมีความเป็นอิสระใน กิจกรรมที่ตนตรวจสอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างอิสระทั้งในการปฏิบัติงานและทัศนคติของ ผู้ตรวจสอบ ความเป็นอิสระมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่

1. สถานภาพในองค์กรของผู้ตรวจสอบภายใน และความสนับสนุนที่ผู้ตรวจสอบภายในได้รับจากฝ่ายบริหาร นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ส่งผลกระทบต่อระดับคุณภาพ และคุณค่าของบริการที่ ผู้ตรวจสอบภายในจะให้แก่ฝ่ายบริหาร ผู้ตรวจสอบภายในควรขึ้นตรงต่อผู้บริหารสูงสุด เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ในขอบเขตที่กว้าง และเพื่อให้ข้อตรวจพบ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จะได้รับการพิจารณาสั่งการให้บังเกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงพอการกำหนดสายการบังคับบัญชาให้ขึ้นตรงต่อผู้บริหารสูงสุด จะทำให้ผู้ตรวจสอบภายในมี อิสระในการตรวจสอบ และทำให้สามารถเข้าถึงเอกสาร หลักฐาน และทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่ต้องได้รับการตรวจสอบ

2. ผู้ตรวจสอบภายในไม่ควรเข้าไปมีส่วนได้เสีย หรือส่วนร่วมในการปฏิบัติงานขององค์กร ในกิจกรรมที่ผู้ตรวจสอบภายในต้องตรวจสอบหรือประเมินผล ผู้ตรวจสอบภายในต้องมีความเป็นอิสระทั้งในการปฏิบัติงานและการเสนอความเห็นในการตรวจสอบ ดังนั้น จึงสมควรเป็นกรรมการในคณะกรรมการใด ๆ ขององค์กรหรือหน่วยงานในสังกัดอันมีผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานและการเสนอความเห็น

การบริหารจัดการ

โครงสร้างการบริหารจัดการ

บทที่ 3

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

การตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด (Compliance Audit)

การตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด คือ การประเมินความเพียงพอและประสิทธิผลของการควบคุมการบริหารความเสี่ยง ด้วยการตรวจหลักฐานและให้เห็น โดยใช้หลักของความเสี่ยงและเป็นการให้ความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการควบคุมและการจัดการความเสี่ยงด้วยการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ โดยการนำหลักการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการตรวจสอบ จากการตรวจสอบโดยเน้นหาข้อผิดพลาด เป็นการตรวจสอบโดยเน้นหาจุดอ่อน เรื่องที่ตรวจมุ่งเน้นให้น้ำหนักเรื่องที่สำคัญ เพื่อเป็นการป้องกันแม้ข้อผิดพลาดจะยังไม่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้คำตอบว่า มีระบบการควบคุมการปฏิบัติงานไม่ให้อาบัติข้อกำหนด กฎ ระเบียบของทางอย่างไร เพียงพอและได้ปฏิบัติตามระเบียบการควบคุมที่กำหนดไว้หรือไม่

แนวคิดสำคัญของการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด

การตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด ไม่ได้เน้นการตรวจสอบว่าเขาทำผิดหรือไม่ แต่เน้นว่า เขามีกระบวนการป้องกันไม่ให้เกิดการฝ่าฝืนหรือไม่ หรือมีระบบการควบคุมด้วยการตรวจพบที่ทันกาล แก้ไขได้ทันที ก่อนที่จะมีผลฝ่าฝืน และสรุปว่ามีจุดอ่อนต่อการจัดการกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือไม่

คุณสมบัติที่สำคัญของผู้ตรวจสอบ ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนด

1. เข้าใจหลักการบริหารความเสี่ยง ในระดับนำมาใช้งานได้
2. รอบรู้ในเรื่อง ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ในระดับระบุได้ว่าทำอะไรถูกต้องหรือฝ่าฝืน
3. เข้าใจเรื่องการควบคุมและประเมินระบบการควบคุม

การวางแผนการตรวจสอบ ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนด

1. ศึกษากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ขั้นตอนการปฏิบัติงานและข้อมูลอื่นๆ
2. ประเมินความเสี่ยงและระบบการควบคุม
3. กำหนดขอบเขต และวัตถุประสงค์การตรวจสอบ
4. การจัดตารางเวลา
5. จัดทำ Audit Program
6. การมอบหมายงานให้ผู้ตรวจสอบ

สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เกิดผลในการตรวจสอบ

1. มีข้อกำหนดที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และมีวิธีการปฏิบัติสอดคล้องกับข้อกำหนด
2. ข้อกำหนดให้คุณและให้โทษต่อผู้ฝ่าฝืนและปฏิบัติตาม
3. พนักงานและผู้บริหารให้ความสำคัญของการปฏิบัติตามข้อกำหนด
4. มีการมอบหมายความรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่ชัดเจน เช่น การติดตามผล
5. มีหลักจริยธรรมองค์กร
6. คุณสมบัติของตำแหน่งงานต่างๆ มีความเหมาะสม

การรายงานผลการตรวจสอบ

เมื่อการตรวจสอบเสร็จสิ้น เพื่อให้ผู้บริหารส่วนงาน หรือมหาวิทยาลัยทราบถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีปฏิบัติงาน และผลการตรวจสอบ ประเด็นข้อตรวจพบ และความสำคัญ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไขประเด็นข้อตรวจพบเพื่อเสนอผู้บริหารพิจารณาสั่งการ รายงานผลการตรวจสอบ มี 2 ส่วน คือ

1. รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร เป็นสรุปสั้นๆ ให้ผู้บริหารทราบว่าเราไปทำอะไรมา ผลเป็นอย่างไร ถ้ามีประเด็นสำคัญต้องแก้ไขหรือปรับปรุง จะทำอย่างไร ใครรับผิดชอบและจะเสร็จเมื่อไหร่
2. รายงานละเอียด สำหรับผู้รับผิดชอบ เพื่อให้หน่วยรับตรวจทราบรายละเอียดทั้งหมดที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขและการควบคุมต่อไป

การติดตามผลการตรวจสอบ

เพื่อให้มั่นใจว่าประเด็นข้อตรวจพบได้รับการปรับปรุงแก้ไข อันจะเป็นการยกระดับความเพียงพอของระบบการควบคุม ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพของการบริหารจัดการความเสี่ยง และธรรมาภิบาลขององค์กร ผู้ตรวจสอบภายในต้องติดตามว่าหน่วยรับตรวจได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขประเด็นข้อตรวจพบอย่างเหมาะสม และตามกำหนดเวลา โดยดำเนินการดังนี้

1. ให้ผู้ตรวจสอบภายในพิจารณาระยะเวลาที่เหมาะสมที่จะเข้าทำการติดตามผลการปรับปรุง แก้ไข แล้วทำการออกหนังสือขอเข้าทำการติดตามผลไปยังผู้บริหารสูงสุดของหน่วยรับตรวจ ด้วยขั้นตอน และระยะเวลา เช่นเดียวกับการออกหนังสือเข้าทำการตรวจสอบตามปกติ โดยในหนังสือขอเข้าติดตามผล ขอให้แจ้งให้หน่วยรับตรวจแจ้งสถานะปัจจุบันของการปรับปรุงแก้ไขข้อตรวจพบทุกข้อมายังหน่วยตรวจสอบภายใน เพื่อประเมินสถานการณ์โดยรวมของการปรับปรุงแก้ไข และประสานงานให้ความช่วยเหลือหน่วยรับตรวจ หากจำเป็น
2. เมื่อผู้ตรวจสอบพบการปรับปรุง แก้ไข และประเมินได้ว่าจะมีความยั่งยืน ให้ทำการปิดประเด็นข้อตรวจพบนั้นลง หากไม่พบ หรือไม่มีความมั่นใจในความยั่งยืน ให้ค้างประเด็นข้อตรวจพบนั้นไว้ แล้วให้ผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงแก้ไขขอขยายเวลา และให้ผู้ตรวจสอบเข้าติดตามผลในกำหนดครั้งต่อไป ในกรณีที่ไม่พบการปรับปรุงแก้ไขโดยไม่มีเหตุอันควร ในเวลาที่ควรเป็น เช่น ตลอดระยะเวลา 1 ปี หลังปิดโครงการตรวจสอบครั้งก่อน ให้นำเสนอประเด็นต่อผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานตรวจสอบภายในเพื่อสั่งการต่อไป
3. ให้ผู้ตรวจสอบที่เข้าทำการติดตามผล จัดทำรายงานผลการติดตาม เสนอต่อหัวหน้าหน่วยงานตรวจสอบภายใน เพื่อนำเสนอผู้บริหารสูงสุดของหน่วยรับตรวจ และของหน่วยงานตรวจสอบภายใน

บรรณานุกรม

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย : คู่มือการปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน

กรมบัญชีกลาง : แนวปฏิบัติการตรวจสอบภายใน

มหาวิทยาลัยขอนแก่น : การกำกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดและการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด